

❖ عنوان پژوهش: بررسی و امکان‌سنجی اجرای قانون بیمه نمودن اتباع بیگانه و تأثیر آن بر منابع و مصارف سازمان تأمین اجتماعی	
❖ نوع پژوهش:	
■ کاربردی	
□ بنیادی	□ توسعه‌ای
❖ نوع خروجی حاصل از انجام پژوهش:	
□ طرح پژوهشی	□ گزارش کارشناسی
□ سند سیاست‌گذاری	

لازم به ذکر است در چارچوب پژوهشی موسسه عالی پژوهش تأمین اجتماعی، منظور از طرح پژوهشی، سند سیاست‌گذاری و گزارش کارشناسی به شرح ذیل است:

«طرح پژوهشی»

طرح پژوهشی یکی از انواع قالب‌های تولید علمی محسوب می‌شود که منطبق با اصول علمی روش تحقیق انجام می‌شود.

«سند سیاست‌گذاری»

«سند سیاست‌گذاری»، گزارشی کوتاه، بی‌طرفانه و موجز در پاسخ به یک سؤال مشخص یا راجع به یک مسئله خاص است که استاندارد صلاحیت برای تهیه سند سیاست‌گذاری، افراد خبره هستند. این گزارش شامل سه بخش زیر می‌شود: بخش اول که به آن «خلاصه مدیریتی» خواهیم گفت، بر روی جلد گزارش، ضمن بیان مشکل در یک یا دو سطر، به ارائه راهکارهای اجرایی منطقی برای آن در حداکثر نصف صفحه می‌پردازد. بخش دوم که گزارش اصلی را تشکیل می‌دهد و در 3 تا 5 صفحه مطابق چارچوب تعیین‌شده تهیه می‌شود، «پیشنهادات سیاست‌گذاری» نامیده می‌شود. بخش سوم که به تحلیل دقیق موضوع و ارائه اسناد پشتیبان آن می‌پردازد، «یادداشت سیاست‌گذاری» نام دارد. هر یک از این سه بخش برای اهداف خاص و مخاطبان ویژه خود تهیه می‌شوند.

«گزارش کارشناسی»

شامل ارائه یک گزارش کامل در خصوص یک موضوع خاص موردنظر است که به یک فرد مجری با سطح صلاحیت حداقل «محقق» واگذار می‌شود تا حداکثر طی 3 ماه، گزارش موردنظر را منطبق با فرمت ارائه‌شده تهیه و ارائه نماید.

«تعریف سطح خرد/متوسط/کلان»

طرح خرد- طرحی است که از حیث مبلغ سه برابر حدنصاب معاملات خرد موسسه می‌باشد.

طرح متوسط- طرحی است که از حیث مبلغ از معاملات خرد فراتر بوده و حداکثر ده برابر سقف حدنصاب معاملات خرد موسسه می‌باشد.

طرح کلان- طرحی است که از حیث مبلغ از سقف معاملات متوسط فراتر باشد.

❖ توصیف و بیان مسئله:

پایداری مالی و افزایش منابع از اهداف کلیه نهادهای بیمه‌گر اجتماعی و از جمله سازمان تأمین اجتماعی است. یکی از مهم‌ترین راه‌های افزایش منابع، افزایش تعداد بیمه‌پردازان است. در سال‌های اخیر سازمان تأمین اجتماعی برای جذب زنان خانه‌دار، دانشجویان و ایرانیان خارج از کشور طرح‌هایی را برنامه‌ریزی و اجرا کرده است که بر اساس آمار اعلامی در گزارش 1402 مرکز فناوری اطلاعات، آمار و محاسبات سازمان، یک میلیون و نهصد هزار نفر به بیمه‌شدگان افزوده و در نتیجه آن 12 هزار میلیارد تومان وصولی محقق شده است. یکی دیگر از راه‌های افزایش بیمه‌پردازان، جذب اتباع بیگانه است.

ایران کشور مهاجرپذیری برای کشورهای همسایه مانند افغانستان و عراق قلمداد می‌شود و اکنون بزرگ‌ترین گروه مهاجران ایرانی مربوط به اتباع افغان است. باین حال آمار دقیقی از حضور این اتباع در کشور وجود ندارد و شمار آن‌ها بین 5 تا 8 میلیون نفر و در برخی برآوردها بالغ بر 10 میلیون نفر تخمین زده می‌شود.

با توجه به این که به نظر می‌رسد علت اصلی مهاجرت این اتباع از جمله افغان‌ها به ایران، انگیزه اشتغال است، بنابراین می‌توان استنباط کرد که عمده آنان در سنین کار قرار دارند. تاکنون سازمان تأمین اجتماعی از طریق کارفرمایان اقدام به بیمه نمودن اتباع نموده است و در حال حاضر در سازمان تأمین اجتماعی بالغ بر 60 هزار نفر اتباع بیگانه بیمه‌شده اصلی وجود دارد، اما در مقایسه با آمارهای موجود از حضور مهاجران افغان در کشور این تعداد محدود و اندک بوده و به نظر می‌رسد، ظرفیت قابل‌ملاحظه‌ای جهت افزایش پوشش وجود دارد. همچنین بر اساس برآوردهای صورت گرفته در خصوص این تعداد بیمه‌شده، بار هزینه‌های درمانی حدود به 6 برابر حق بیمه پرداختی به سازمان است. بنابراین تلاش برای رفع مشکلات احتمالی

در خصوص بیمه اتباع بیگانه و جذب حداکثری آنان و جلوگیری از اتکای آنان تنها به بیمه درمانی، می‌تواند از منظر پایداری منابع برای سازمان تأمین اجتماعی مهم قلمداد گردد.

1. مستندات قانونی مرتبط با بیمه اتباع بیگانه
مستندات قانونی در خصوص بیمه اتباع بیگانه را می‌توان به دو بخش خارجی و داخلی به شرح زیر تقسیم نمود.

1.1. مستندات قانونی خارجی

- اسناد مرتبط با حقوق بشر؛ مواد 22 و 25 اعلامیه جهانی حقوق بشر، رویکرد حقوق بشری به تأمین اجتماعی را مورد تأکید قرار داده‌اند. ماده 22 اعلامیه مذکور اشعار می‌دارد «هر کس به‌عنوان عضو اجتماع، حق تأمین اجتماعی دارد و مستحق است به‌وسیله مساعی ملی و همکاری بین‌المللی، حقوق اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی خود را که لازمه مقام و نمو آزادانه شخصیت او است، با رعایت تشکیلات و منابع هر کشور به دست آورد». ماده 25 نیز مقرر می‌دارد «هر کس حق دارد که سطح زندگی مناسب، سلامتی و رفاه خود و خانواده‌اش را از حیث خوراک و مسکن و مراقبت‌های طبی و خدمات لازم اجتماعی تأمین کند و همچنین حق دارد که در مواقع بیکاری، بیماری، نقص اعضا، پیری یا در تمام موارد دیگری که به علل خارج از اراده انسان وسایل امرارمعاش از دست‌رفته باشد، از شرایط آبرومندانه زندگی برخوردار شود. همچنین مادران و کودکان حق‌دارند که از کمک و مراقبت مخصوصی بهره‌مند شوند. کودکان، حق‌دارند که همه از یک نوع حمایت اجتماعی برخوردار باشند».

- مقاله نامه شماره 102 سازمان بین‌المللی کار؛ این مقاله نامه که حداقل استانداردهای «تأمین اجتماعی» را تعیین نموده، پایه‌های کلی «بیمه‌های اجتماعی» و کمک «اجتماعی» را مشخص ساخته است. با در

نظر گرفتن نارسایی‌های احتمالی اجرایی در کشورهای کم توسعه که امکان اعمال همه آن‌ها را به صورت هم‌زمان و یک جا سلب می نماید، امکان اعمال برخی رشته‌های بیمه‌ای به طور تدریجی مجاز شمرده است. افزون بر آن هر کشور در انتخاب روش اداری و مالی جهت برقراری تأمین اجتماعی آزاد گذاشته شده است. مقاله نامه مزبور نه شاخه اساسی تأمین اجتماعی شامل مراقبت‌های بهداشتی، غرامت بیکاری، مستمری سالمندی، مستمری سوانح کاری، بیماری‌های شغلی، کمک عایله‌مندی، مستمری بارداری، کمک ازکارافتادگی و مستمری بازماندگان را مورد تأکید قرار داده است.

- مقاله نامه شماره 118 سازمان بین‌المللی کار؛ لزوم رفتاری برابر و عدم تبعیض میان اتباع داخلی و بیگانه در زمینه تأمین اجتماعی در سال 1962 با تصویب مقاله نامه شماره 118 سازمان بین‌المللی کار قطعی و مقرر گردیده است. این مقاله نامه تأکید می‌کند که میان اتباع داخل و بیگانه رفتار مساوی و یکسان، درباره ضوابط «تأمین اجتماعی» برقرار شود و تأکید گردیده که در اعمال این برابری هیچ‌گونه قید و شرطی برای اقامت اتباع بیگانه منظور نشود.
- مقاله نامه شماره 19 سازمان بین‌المللی کار؛ این مقاله نامه در خصوص تساوی رفتار بین کارگران خارجی و داخلی در زمینه جبران خسارات حوادث ناشی از کار است. مقاله نامه مزبور در سال 1925 تصویب شد و برابر آن هر کشوری که به آن ملحق شود متعهد است که در مورد اتباع کشورهای دیگری که به این مقاله نامه ملحق می‌شوند و در خاک آن کشور دچار حادثه ناشی از کار شوند و نیز در مورد وارث آن‌ها همان‌گونه رفتار کند که در مورد اتباع خود عمل می‌نماید. نکته دیگری که در مقاله نامه پیش‌بینی شده این است که اصل رفتار مساوی باید بدون هیچ‌گونه شرطی

در زمینه اقامت، در مورد کارگران خارجی اعمال گردد. این مقاله نامه حاوی مقرراتی در زمینه حوادث مربوط به کارگران موقت یا کارگرانی که به طور متناوب در خاک یک کشور به حساب کارگاهی که در خاک کشور دیگر واقع شده کار می کنند ، می باشد.

- توصیه نامه شماره 25 که مکمل مقاله نامه 19 شمرده می شود برای آسان تر شدن اجرای اصل رفتار مساوی تدابیر مختلفی مانند چگونگی پرداخت مستمری به کسانی که در خارج از کشور محل حادثه مقیم هستند و عدم ضرورت حضور خود آنان برای دریافت مستمری، برخورداری از معافیت های مالیاتی همانند آنچه برای کارگران داخلی در مورد این مستمری پیش بینی شده است، عرضه می کند.

- مقاله نامه های شماره 157 و 48 سازمان بین المللی کار؛ کارگر خارجی که در چند کشور فعالیت می نماید و برابر مقررات آن کشور حق داشته از مزایای تأمین اجتماعی استفاده کند، در صورتی عملاً می تواند به حق خود برسد که حقی که در یک کشور نسبت به مستمری کسب کرده، در دیگر کشورها معتبر شناخته شود، که بر این اساس مقاله نامه شماره 48 در سال 1935 مصوب شد. هدف از این مقاله نامه حفظ حقوق مکتسب یا در حال اکتساب مهاجران نظامی بین المللی بوده است. تعداد کشورهای عضو این مقاله نامه بسیار اندک است و در سال 1982 این مقاله نامه مورد تجدیدنظر قرار گرفت و مقاله نامه 157 باهدف اصلاح مقاله نامه 48 مصوب شد. در این مقاله نامه علاوه بر کارگران مزدبگیر و کسانی که به طور آزاد و مستقل در خاک کشور دیگری کار می کنند، موارد مصرح شامل افراد غیرفعال و به ویژه اعضا خانواده کارگران ذی نفع می شود. از لحاظ مستمری ها نیز مفهوم جدید تأمین اجتماعی، می تواند مشمول حکم مقاله نامه درباره حقوق مکتسب یا در حال اکتساب قرار

گیرد. در بخشی از این مقاله نامه به چگونگی همکاری اداری بین کشورها و دولت‌ها و کمک به افراد مشمول مقاله نامه اختصاص یافته است. همچنین تکالیف مندرج در این مقاله نامه، تعهد به افراد پناهنده‌ای را که در خاک دولت مربوط حضور دارند، صرف‌نظر از محل اقامت اصلی آنان نیز در برمی‌گیرد.

1.2. مستندات قانونی داخلی

اتباع بیگانه جهت اشتغال در ایران لازم است مشمول بیمه شوند و در خصوص بیمه با آنان مطابق اتباع ایرانی رفتار می‌شود. قانون مدنی ایران مصوب سال 1311، موضوع اتباع خارجی را در کنار اتباع ایرانی قرار داده است و توجه به رفتار عادلانه نسبت به اتباع بیگانه در ایران در اولین سال‌های برقراری قانون اساسی مدنظر کشور بوده است. مهم‌ترین حقوق عمومی مندرج در مقررات ایران عبارتند از: حمایت از حیثیت و جان اتباع بیگانه (اصل 22 قانون اساسی)، حمایت از حقوق و مسکن اتباع بیگانه (اصل 22 قانون اساسی)، حق ورود، عبور، توقف، خروج و اقامت اتباع بیگانه (آیین‌نامه اجرایی قانون ورود و اقامت بیگانه مصوب 1352/3/12 هیئت وزیران)، حق اشتغال اتباع بیگانه که بر طبق آن اشتغال به کار هر بیگانه در ایران منوط به دریافت پروانه کار از وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی است.

• طبق ماده 5 قانون تأمین اجتماعی، بیمه اتباع بیگانه که طبق قوانین و مقررات مربوط در ایران به کار اشتغال دارند، تابع مقررات این قانون خواهد بود، مگر در موارد زیر:

الف) در صورتی که بین دول متبوع آنان و دولت جمهوری اسلامی ایران موافقت‌نامه‌های دوجانبه یا چندجانبه تأمین اجتماعی منعقد شده باشد که در این صورت طبق موافقت‌نامه عمل خواهد شد.

ب) هرگاه تبعه بیگانه طبق گواهی مقامات صالح دولت متبوع خود در مدت اشتغال در ایران در

کشور خود یا در کشور دیگر در موارد پیش‌بینی شده در ماده ۳ قانون تأمین اجتماعی کلاً یا بعضاً بیمه شده باشند که در این صورت در همان موارد از شمول مقررات این قانون معاف می‌باشند.

تبصره: حوادث ناشی از کار اتباع کشورهای ملحق شده به مقابله نامه شماره «۱۹» سازمان بین‌المللی کار از شمول بند «ب» مستثنی می‌باشد و نرخ و مأخذ حق بیمه طبق آئین‌نامه‌ای خواهد بود که توسط سازمان تأمین اجتماعی تهیه و به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید.

لازم به ذکر است، نرخ و دستمزد مبنای کسر حق بیمه بابت حوادث ناشی از کار مشمولین موصوف به موجب آیین‌نامه اجرایی قانون یادشده مصوب ۱۳۸۰/۶/۱۴ هیئت محترم وزیران، بر مبنای سه درصد حقوق و مزایای پرداخت شده به آنان است که باید همراه بدون رعایت حداکثر دستمزد مشمول کسر حق بیمه توسط کارفرما از حقوق و مزایای تبعه بیگانه کسر و طبق مقررات به حساب واریز گردد. لذا کارفرمایان این گروه از اتباع بیگانه مکلف هستند مادام که اتباع بیگانه نزد آنها اشتغال به کار دارند، صورت مزد یا حقوق آنان را جداگانه تنظیم و حق بیمه متعلقه را کسر و به شعبه‌ای که لیست و حق بیمه سایر کارکنان خود را می‌پردازند ارسال و پرداخت نمایند.

- یکی از قوانین و مقررات مربوط به اشتغال اتباع بیگانه، قانون کار جمهوری اسلامی ایران می‌باشد و ضوابط مورد عمل در خصوص این موضوع در مبحث سوم قانون مزبور "مواد ۱۲۰ الی ۱۲۹" تبیین گردیده است. بر همین اساس اتباع بیگانه در صورتی می‌توانند در ایران مشغول به کار شوند که دارای روادید ورود با حق کار مشخص بوده و مطابق قوانین و آئین‌نامه‌های مربوطه، پروانه کار معتبر دریافت نموده باشند.

اشاره به این نکته با اهمیت است که چنانچه اتباع خارجی موصوف در مدت اشتغال در ایران در کشور خود

یا سایر کشورها بیمه پرداز باشند و کشور آنها عضو مقاله نامه شماره 19 سازمان بین‌المللی کار نباشد، مشمول قانون تأمین اجتماعی نبوده و سازمان نیز تعهدی در ارائه خدمات بیمه‌ای و درمانی به آنان ندارد.

2. برخی از مشکلات مرتبط با بیمه اتباع بیگانه سازمان تأمین اجتماعی در زمینه پوشش کارگران خارجی با مشکلاتی مواجه است که در ادامه به مهم‌ترین آنها به‌طور خلاصه اشاره شده است. لازم به ذکر است که رفع مشکلات و چالش‌های موجود در زمینه پوشش بیمه اتباع بیگانه نه تنها در راستای ارتقای پایداری منابع سازمان مهم است، بلکه به دلیل بهبود وضعیت این افراد و کمک به رشد اقتصادی کشور نیز با اهمیت است.

2.1. مشخص نبودن متولی اصلی موضوع در سطح داخلی

در حال حاضر دستگاه‌هایی مانند وزارت کشور، وزارت امور خارجه، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، وزارت اطلاعات، سازمان برنامه و بودجه، وزارت آموزش و پرورش و نیروی انتظامی به‌نوعی با موضوع اتباع بیگانه مرتبط هستند. یکی از مهم‌ترین مشکلات و مسائل در حوزه مهاجرت نبود سازمان یا نهاد متولی و پاسخگو در این عرصه و به تبع آن پراکندگی، تداخل، تضاد در تدوین و اجرای سیاست‌ها و فقدان انسجام بوده است.

بر اساس نظر مرکز پژوهش‌های شورای اسلامی "تداخل وظایف، اصطکاک میان دستگاه‌ها، تضاد منافع و جزیره‌ای عمل کردن نهادهای متولی در این حوزه، از تبعات عدم وجود انسجام در مدیریت اتباع خارجی است. در حال حاضر بیش از 24 دستگاه و نهاد، در موضوع مهاجرت فعال هستند که تداخل وظایف، کارکردهای آنها را تضعیف کرده است. به‌نوعی که در وضعیت فعلی تعداد اتباع خارجی غیرمجاز از اتباع

مجاز پیشی گرفته است."

از این رو شورای عالی اداری کشور بر اساس مصوبه شماره 76229 در 23 اردیبهشت ماه 1397 با تشکیل سازمان ملی مهاجرت موافقت نمود. پیشنهاد تشکیل این سازمان از سوی وزارت کشور و سازمان اداری و استخدامی کشور و در اجرای فرایند مقرر در تبصره ذیل ماده 115 قانون مدیریت خدمات کشور ارائه شده بود. شورای عالی اداری، بر اساس مصوبه مذکور وزارت کشور را مأمور تهیه لایحه طی سه ماه نمود. متن لایحه سازمان ملی مهاجرت در سال 1398 توسط وزارت کشور ارائه شد، در تاریخ 11 تیرماه 1399 در گروه سیاسی و دفاعی و در نهایت در 16 شهریورماه 1399 در هیئت وزیران به تصویب رسیده است.

همچنین لازم به ذکر است که هدف اصلی اعلام شده در ارائه لایحه سازمان ملی مهاجرت، تمرکز سیاست گذاری، راهبری، برنامه ریزی، نظارت و ساماندهی امور اتباع و مهاجران خارجی و پناهندگان و برقراری ارتباط مؤثر با نهادها و سازمان های بین المللی عنوان و همچنین مقرر شد که این سازمان با شخصیت حقوقی مستقل و وابسته به وزارت کشور تأسیس شود.

همچنین، لازم به ذکر است که در راستای ماده ۲۸ قانون برنامه ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب 1395 نیز، کلیه نهادهای ذی ربط با موضوع مهاجرت به استثنای بخش های مربوط به نهادهای دفاعی امنیتی و اطلاعاتی در سازمان ملی مهاجرت ادغام می شوند. این سازمان ظرف مدت شش ماه موظف است با همکاری وزارتخانه های اطلاعات و امور خارجه، سازمان ثبت احوال کشور، معاونت علمی فناوری ریاست جمهوری و نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران نسبت به ایجاد پایگاه اطلاعات اتباع خارجی و ایرانیان غیرمقیم اقدام نماید که بر اساس آن سامانه احراز هویت اتباع خارجی راه اندازی شد.

اما با وجود این که سازمان ملی مهاجرت، به لحاظ قانونی متصدی امور مربوط به مهاجران است، کماکان مشکلاتی در این حوزه وجود دارد. بنا بر نظر مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، بررسی وضعیت اتباع خارجی در ایران حاکی از این است که لایحه مذکور و تشکیل سازمان ملی مهاجرت، توانایی ایجاد تغییر قابل توجهی در وضعیت موجود و توانایی رفع مشکلات این حوزه را ندارد. در واقع مسئول بودن وزارت امور خارجه و وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی در کنار موظف بودن وزارت کشور، مبهم بوده و این رویه با اصول قانون اساسی نیز مغایر است.

2.2. نحوه شناسایی اتباع بیگانه

با توجه به اینکه متصدی اصلی در زمینه اتباع بیگانه در حاله‌ای از ابهام قرار دارد، آمار مرتبط با ورود اتباع نیز در کشور مورد تردید است. علاوه بر عدم اعلام آمار رسمی و دقیق فصلی و سالانه توسط مراجع مرتبط، در رابطه با شناسایی اتباع نیز مشکلاتی وجود دارد.

2.2.1. صدور کدهای مختلف

در گذشته دستگاه‌ها جداگانه به اتباع و مهاجرین خارجی کد مخصوص سازمان خود را اختصاص می‌دادند. اما بر اساس قانون طرح تأسیس سازمان ملی اقامت، سازمان ملی مهاجرت مکلف است شش ماه پس از تصویب قانون با همکاری سازمان ثبت‌احوال کشور نسبت به صدور کارت شناسایی دارای شناسه ملی برای اتباع خارجی اقدام نماید. کارت شناسایی مهاجرین مشمول این قانون، تنها مدرک مثبت جهت انجام کلیه امور از قبیل بانکی، قضایی، انتظامی، اداری و مالی در ایران است. صدور کدهای مختلف در گذشته و عدم مراجعه برخی از اتباع برای دریافت کد جدید، سبب بروز مشکلاتی در جهت شناسایی اتباع شده است.

ضمناً "ارائه کدهایی که با کد ملی اتباع کشور تشابه داشته و هر دو 10 رقمی بوده، به عنوان یکی از معضلات حوزه شناسایی اتباع غیر ایرانی شناسایی شده است.

2.2.2. تحرک مکانی اتباع بیگانه

شرایط حضور اتباع مانند افغان‌ها در برخی از استان‌هایی کشور متنوع است. در برخی استان‌ها نظیر آذربایجان شرقی، آذربایجان غربی، اردبیل، زنجان، کردستان، کرمانشاه، ایلام، لرستان، چهارمحال و بختیاری، کهگیلویه و بویراحمد، گیلان، مازندران، سیستان و بلوچستان، هرمزگان و همدان ورود اتباع ممنوع اعلام شده است. در باقی استان‌ها اتباع افغان می‌توانند آزادانه زندگی کنند. مشکلی که در رابطه با شناسایی این اتباع وجود دارد تحرک مکانی بالای آنها با توجه به حضور ایشان در فعالیت‌های ساختمانی و خدماتی است. همچنین در برخی از استان‌های ممنوعه این اتباع به صورت غیرقانونی حضور دارند.

2.2.3. عدم دسترسی سازمان تأمین اجتماعی به آمار به روز

به موجب ماده ۱۲۸ قانون کار جمهوری اسلامی ایران، کارفرمایان مکلف هستند قبل از اقدام به عقد هرگونه قراردادی که موجب به‌کارگیری کارگران و استخدام کارشناسان و متخصصین بیگانه می‌شود، نظر وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی را در مورد امکان اجازه اشتغال تبعه بیگانه استعلام نمایند، لیکن در برخی موارد مشاهده می‌گردد در پاسخ به استعلام پیرامون وجود مجوز اشتغال به کار از سوی واحدهای تعاون، کار و رفاه اجتماعی عنوان می‌گردد به دلیل عدم امکان دسترسی به سوابق اظهارنظر میسر نمی‌باشد، در صورتی که بر اساس اعلام اداره کل اشتغال اتباع خارجی وزارت متبوع، تمامی پرونده‌های اتباعی که اقدام به دریافت پروانه کار نموده‌اند (حتی قبل از پیروزی انقلاب اسلامی) نزد اداره

کل مذکور موجود می‌باشد و از این حیث هیچ‌گونه ممنوعیتی جهت اعلام سوابق آنان وجود ندارد.

2.2.4. اشتغال غیررسمی

بسیاری از کارگران خارجی از نظر اقتصادی در حوزه‌هایی فعال هستند که رابطه کارگری - کارفرمایی در آن‌ها به صورت رسمی وجود ندارد، در حالی که برای بیشتر امور مربوط به بیمه‌های اجتماعی و تأمین مالی آن، وجود این رابطه ضروری است. معمولاً برای این نوع امور، مقررات ضعیفی تنظیم شده و کارگران در این بخش ممکن است چالش‌هایی را برای ثبت و مدیریت در بیمه‌های اجتماعی ایجاد کنند.

2.2.5. انگیزه کارفرمایان و اتباع بیگانه

کارفرمایان حقیقی و حقوقی متقاضی استفاده از خدمات اتباع خارجی وفق ماده ۱۲۱ قانون کار جمهوری اسلامی ایران پس از ثبت نام و ایجاد پرونده شخصی الکترونیکی در سامانه جامع اشتغال اتباع خارجی می‌توانند نسبت به ثبت درخواست در قالب روادید ورود با حق کار، صدور، تمدید، تجدید و یا ابطال پروانه کار اقدام کنند. به نظر می‌رسد یکی از علل به کارگیری اتباع بیگانه از سوی کارفرمایان، فرار از پرداخت حق بیمه و ارزان بودن نیروی کار خارجی است که این امر موجب از بین رفتن فرصت‌های شغلی برای جویندگان کار و نیروهای کار داخلی شده است. همچنین اتباع نیز برای استفاده از امکان بیمه لازم است سپرده‌ای را برای این منظور اختصاص دهند. با توجه به اینکه اتباع بیگانه حاضر در کشور عمدتاً افغان هستند و این مهاجران از وضعیت مالی مناسبی برخوردار نیستند، بنابراین انگیزه‌ای برای صرف منابع مالی خود برای دریافت بیمه ندارند.

2.2.6. ازدواج اتباع بیگانه با ایرانیان

ازدواج اتباع بیگانه با ایرانیان سبب ایجاد سردرگمی در اختصاص بیمه شده است. زیرا مشخص نیست که در آینده تابعیت اتباع غیر ایرانی چگونه خواهد بود و در مواردی این افراد تابعیت ایرانی می یابند و شرایط ایشان تغییر می نماید.

با توجه به آنچه مطرح شد به نظر می رسد انجام پژوهشی در رابطه با بررسی ظرفیت بالقوه اتباع بیگانه و نحوه اثرگذاری آن در تغییر منابع و مصارف سازمان ضروری است.

❖ اهداف موردنظر برای تحقیق:

◀ هدف اصلی

بررسی ظرفیت اتباع بیگانه در میزان منابع و مصارف سازمان و شناسایی مشکلات اجرایی در این

حوزه

◀ اهداف فرعی

- توصیف جامعه آماری بیمه اتباع بیمه شدگان (به تفکیک نوع فعالیت و ...)
- ارائه راهکارهای مناسب در جهت شناسایی هویت و پذیرش کارگران خارجی
- برآورد تأثیر بیمه پردازان بالفعل و بالقوه اتباع بیگانه بر منابع و مصارف سازمان (مقایسه تطبیقی)
- بررسی اجمالی و کوتاه راهکارها و ظرفیت های قانونی موجود و موردنیاز در جهت افزایش

بیمه شدگان اتباع غیر ایرانی

- بررسی تجربه سایر کشورهای با شرایط مشابه در جذب بیمه پردازان مهاجر و ارائه الگوهای

جدید جهت افزایش پوشش

- ارائه راهکارهای سیاستی در جهت افزایش تمایل اتباع بیگانه به پرداخت حق بیمه و بررسی

انواع خدمات قابل ارائه موجود و الزامی غیر موجود جهت گسترش پوشش اتباع

- بررسی تأثیرات فرهنگی و اجتماعی بیمه اتباع بیگانه
- ضرورت امکان‌سنجی ایجاد صندوق مستقل و پیش‌بینی منابع و مصارف آن
- بررسی امکان تمدید اقامت منوط به ارائه مفاسد حساب سالانه
- آسیب‌شناسی علل و نتایج حاصل از اجتناب کارفرمایان به پرداخت حق بیمه کارگران خارجی

شاغل در کارگاه‌ها

❖ زمینه‌های استفاده و کاربرد نتایج تحقیق (کاربست آن در سازمان تأمین اجتماعی یا حوزه رفاه و تأمین اجتماعی):
سازمان تأمین اجتماعی

❖ محدوده مکانی و محدوده زمانی
سازمان تأمین اجتماعی - سال 1390 تا 1402

❖ شرح خدمات مورد انتظار:

- ❖ خروجی‌های مورد انتظار :
- ارائه بسته سیاست‌های اصلاحی به منظور افزایش تمایل اتباع بیگانه به پرداخت حق بیمه و افزایش منابع سازمان تأمین اجتماعی
 - سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی در خصوص الزامات بهداشتی، درمانی، بیمه‌ای و حمایتی در حوزه اتباع خارجی در داخل کشور، با همکاری وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سایر دستگاه‌های اجرائی ذی‌ربط

- ارائه گزارشی در خصوص تغییرات قانونی پیش‌نیاز اجرای طرح

❖ محدودیت‌ها و موانع احتمالی پیش رو:
ضعف آمارهای رسمی در خصوص اتباع بیگانه در کشور

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

کد سند:
شماره ویرایش:

❖ مدت زمان حدودی اجرای پروژه (ماه):

6 ماه

❖ سطح مورد نظر برای اجرای طرح:

خرد

کلان

متوسط